

פרק ד'

לימוד התורה לזכות נשמת המת

1184567
אורח החכמה

הדבר המעולה ביותר לזכות את הנשמות, להוציאן מכל מדורי גיהנום ולהאיר להם נתיב לילך בדרך המלך אל הגן עדן, הוא על ידי לימוד התורה בעד נשמתן.

לימוד התורה ומשניות לעילוי נשמתן מועיל שבעתיים מהתפילה לפני התיבה ומאמירת הקדיש. "אף על פי שאמירת הקדיש והתפילות מועילות להאבות, מ"מ אין אלו העיקר אלא העיקר שהבנים יילכו באורח מישור, כי בזה הם מזכים את האבות", כותב בספר "קיצור שלחן ערוך".

על המסר העיקרי הזה בפרקים שלפנינו.

צוואתו של הרידב"ז

נקדים תחילה את דבריו חוצבי הלהבות של רבי יעקב דוד וילובסקי זצ"ל, הרידב"ז, אשר בצוואתו שנדפסה בראש ספרו (שו"ת בית רידב"ז) הוא כותב לאמור: "לאחר אריכות ימי, תזהרו ביום שתאמרו קדיש ללמוד דף גמרא בזה היום. ואם יהיה ח"ו איזה סיבה ותבטלו השיעור הזה, תזהרו מאד מאד שלא לומר קדיש בזה היום כלל, כי לא תעשו נחת רוח לנשמתו באמרכם קדיש בלי לימוד דף גמרא בזה היום. תזהרו בזה!"

המשגיח מפוניבז' רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, היה מספר על הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר, כי אביו הסבא מסלבודקא רבי נתן צבי זצ"ל נתגלה אליו בחלום בתוך השנה להסתלקותו, וביקש ממנו: "שיק מיר פאקלאך" - "שלח לי חבילות!" ובפרט במוצאי שבתות! כמו כן שמענו על ת"ח אחד שכמה שנים לאחר פטירת אביו סבל מצרות שונות, וקיבל ממרן הגרי"י קניבסקי זצ"ל ללמוד משניות לזכות נשמת אביו.

במכתב תנחומין לבתו ולנכדיו, על פטירת חתנו רבי אפרים מרדכי גינזבורג, כותב המשגיח זצ"ל בין השאר: "נכדי היקרים, מחובתכם עתה להשתדל עבור אביכם ע"ה אשר מסר זמנו ועיתו עבורכם, ולעסוק בתורה ובמצוות, כי בזאת תזכו את אביכם. אנא גימלו לו בזאת שתפילתכם תהא בכוונה, כן אמירת הקדיש תהא בכוונה, דעו לידע הפירוש הנכון של הקדיש. כן ללמוד משניות בכל יום עבור נשמתו הקדושה..." ("אור יחזקאל" מכתבים סי' ש"מ).

1234567

צוואתם של גדולי ישראל

1234567

רבים הם גדולי ישראל וגאוני הדורות, אשר בצוואתם שבכתב ביקשו מבניהם, תלמידיהם, וחבריהם, שילמדו משניות לזכות ולתיקון נשמתם.

אחד מהם אף ביקש, שיפרסמו בעיתונים את דבר פטירתו, בצירוף הערה כי הוא מבקש שילמדו עבורו משניות. היה זה גאון הדורות מן רבי עקיבא איגר זצ"ל, כפי שהובא במכתבי רע"א (סי' קע"ח אות ב') הכותב בצוואתו: "אם אגוע... יודיעו את פטירתי בעיתונים עם ההערה, שהריני מבקש את תלמידי וחברי ללמוד במשך השנה הראשונה כל יום ויום פרק אחד משניות לזכות את נשמתי, וכן ביום היארצייט בכל שנה ושנה".

"תקבעו לעצמכם שיעור משניות שנה תמימה, וכן תעשו בכל יארצייט, ותאמרו שהוא לזכות נשמתי... ומהלומדים אבקש שילמדו עבורי בכל שנה משניות לזכות נשמתי, ויהיה שכרם כפול מן השמים" - כותב בדברי צוואתו בעל "נתיבות המשפט" הגאון מליסא זצ"ל, כפי שנדפסה בספר "נחלת יעקב".

גם רבי אליהו רגולר זצ"ל, בדברי צוואתו שנדפסה בפתח ספרו שו"ת "יד אליהו" הוא מבקש: "בקשתי ונפשי בשאלתי מבני שיחיו, ומתלמידי שיחיו אשר קיבלו ממני בימי חרפם ונערותם, אף כי אחר כך גדלו ונעשו גדולים יותר ממני, שילמדו בעבור תיקון נפשי המחוסרת תיקון בעוה"ר, משניות סדר זרעים או סדר טהרות ולחזור עליהם כמה פעמים עד שיהיו בקיאים".

בעל "יסוד ושורש העבודה" מבקש מבניו, כי בשנה ראשונה בל יהא נעדר מהם לימוד שני פרקי משניות בכל יום. בדברי צוואתו לבניו כיצד יתנהגו לאחר פטירתו הוא כותב: "שנה ראשונה אחר פטירתי תשנו ב' פרקים משניות בכל יום, באיזה חבר דווקא ולא ביחיד, בשביל נשמתי, פרק אחד אחר תפילת שחרית, ופרק אחד אחר תפילת המנחה. ואף אם תהיו באיזה דרך, אזהרתי שלא יהא נעדר לימוד השני פרקים בכל יום, ותקחו משניות עמכם בדרך בכדי שיהא מזומן אצלכם המשניות". והוא מוסיף בזה: "גם קודם לימוד שני פרקים אלו בוקר וערב, תפרישו מקודם חצי גדול' לצדקה..."

"שלא להחסיר ולפחות מפרק משניות אחר כל תפילה, חסד ואמת מנשמתי אל תחסרו, והוא הקרן הקיימת לכם לעולם הבא..." - כותב רבי נפתלי כץ ז"ל בצוואתו לבניו, כפי שמובאת בספר "מנוחה וקדושה" (עמוד 22).

הגאון בעל "ערוך לנר" זצ"ל כתב בצוואתו: "מצוה אני בכח צוואה גמורה... שח"ו לא יקרא עלי שם צדיק, אלא מי שיזכיר שמי יאמר ע"ה או ז"ל, אבל לא

זצ"ל, וכן מצוה אני שלא יספידוני בשום מקום. ותחת זה אני שוחר מאהבי חברי ותלמידים, ללמוד כל השנה אחרי העדרי בכל יום שיעור משניות לזכות נשמתי, וכן בכל יום יארציט שלי..." (מפי תלמידו רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל, "צפונות" תשרי תשנ"א עמ' ס"ה).

אח"ח 1234567

מרן רשכבה"ג הגרא"מ שך זצ"ל כתב בצוואתו המפורסמת: "וכן אני מבקש מכל אלו התלמידים היודעים שקיבלו תועלת ממני, הן בתורה והן ביראת ה' והן במדות, שיעשו חסד עמדי וילמדו בעד עילוי נשמתי אפילו משנה אחת, או מחשבה אחת של מוסר, והיה זה שכרי, כי גם אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד, ואם יהיה בידי לעשות ולהמליץ לטובתכם אעשה בלי נדר..."

"תדמו בנפשכם שאני נידון ביסורים קשים ומרים שאין לשער כלל, ולא יוכל שום אדם לצייר זאת בנפשו", כותב הגאון רבי אליהו רגולר זצ"ל, בצוואתו שנדפסה בספר "יד אליהו", כשהוא ממשיך וכותב לבניו: "כי ידעתי בנפשי כי הייתי בגדר היכולת להיות גדול הדור, ועל ידי סיבות ותהפוכות ועניות ויסורים קשים ל"ע נתגבר היצר שלא היה באפשרי לשקוד על התורה, עד שקטנתי מאד מהלחם כנגדו, והעיקר גרם לי העניות וטרדת הרבנות... ולכן עליכם בני, המשא הזאת להשלים מה שחסרתי, כי באמת כל ביטול תורתי בעסק הרבנות היה רק בגללכם - לפרנס ולכלכל אתכם בכבוד, ועי"ז נטרדתי בעוונתי מלקיים תלמודי בידי, ונאבד ממני מה שאספתי כעמיר גורנה בימי נעורי וימי חרפי".

ומשום כך הוא מבקש מבניו: "ותחת אשר אבדתי את ה'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, תזכוני בצדקתכם ולימוד תורתכם לשמה, שעי"ז ייאמר עלי 'אין פרץ ואין יוצאת', וככה תפקחו עין על צאצאיכם, שאז השי"ת מייחד שמו על האדם כאשר מניח אחריו שומרי תורה על פי השגחתו כל ימי חייו, ולא שייאמר עלי ח"ו "ארור שזה ילד ארור שזה גדל", כי באדם כזה נוהגים חול, ואין השכינה שורה עליו, נמצא הבן שאינו נזהר כשורה, גורם קללה לאביו ולאמו, ואין לא יבוש האדם בעוה"ז ובעוה"ב שעל ידו נתקלקלו אבותיו..."

על מנהגי גדולי ישראל בלימוד התורה ביום פטירת הוריהם (יארציט), ראה להלן פרק י'.

דרך אגב, למדנו על הדעות השונות אודות כמות הלימוד הנדרשת. בדברי הגרע"א מוזכר ללמוד פרק אחד בכל יום. בדברי בעל "יסוד ושורש העבודה" נזכר שני פרקים בכל יום, ובדברי רבי נפתלי כץ ז"ל מוזכר פרק אחד אחר כל תפילה.

בדברי ה"חפץ חיים" בספרו "תורת הבית" (פ"ה) נזכר שיש ללמוד דף גמרא או פרק משניות בכל יום לע"נ אביו, והובא לעיל סוף פרק ג'.

הלימוד בין מנחה למעריב

"ויש ספר נכבד ויקר בזה ראיתיו זה כחמישים שנה - ספר "סוכת שלם" להגאון קדוש עליון מהור"ר אלי' מגריידיץ זי"ע תלמיד מרן הגרע"א זיע"א, יעיין נא שמה כי לא נמצא איתי. ובאמת כל דבר שעושים לטובת הנשמה, טובה גדולה היא עבורה, ובפרט הנותן פרוטה לצדקה ואומר שזה לעי"נ. וכמדומה לי שראיתי אז שכתב הגה"ק הנ"ל שלימוד בין מנחה למעריב מסוגל ביותר" - דברים אלו כתב אלי הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר שליט"א במכתב מיום ג' במדבר תשמ"ט. ובספר "סוכת שלם" שיצא לאור לאחרונה אכן נמצאו הדברים, ואף הזכירם כהמדריגה השישית העליונה!

כפי הידוע, הרי שעניין לימוד ה"משנה" הוא משום ש"משנה" אותיות נשמה. העניין המיוחד שבלימוד "משנה" לזכות ולעילוי נשמת הנפטר, הוא משום שהמשניות הם תמצית של כל התורה שבעל פה, שרבינו הקדוש סידר תמצית תורה שבע"פ בששה סדרי משנה, וזהו שורש ועניין מעלתה. [וראה בס' "ליקוטי אמרים" (פ"ה) שכותב מרן ה"חפץ חיים": "וכן בלימוד המשנה יזהר כל איש ישראל שידע את השיתא סדרי משנה כדי שכלו ובינתו, כי בשיתא סדרי משנה נכללו עיקרי הדינים שבכל התורה כולה"].

"אשריכם אם תהיו רגילים במשניות, כי קבלה בידי מי שהוא בקי במשניות אינו רואה פני גיהנום", כותב בדברי צוואתו הג"ר שעפטיל זצ"ל בנו של השל"ה הק'.

לימוד עבור כמה נשמות

האם מועיל לימוד משניות עבור כמה נשמות, שיאמר לפני הלימוד "לעילוי נשמת פלוני ופלוני?"

מצאנו בצוואתו של רבי נפתלי כץ ז"ל, כפי שהובאה בספר "מנוחה וקדושה" (עמ' 22) שם נאמר: "ואחר מות אמכם תתנהגו כן בתורה ותפילה ככתוב למעלה בעבורה, ואחר י"ב חודש למיתתה תעשו את כל אלה. ותכוונו לשם שנינו, לשמי ולשמה - נר לאחד נר למאה". וכן מצאנו עדותו של הגר"י וועלץ זצ"ל, שהובאה בס' "ציץ אליעזר" (ח"ז סי' מ"ט פ"ז) במכתבו להגרי"ש אלישיב שליט"א הכותב: "ואסיים במעשה רב, דהרב הגר"י וועלץ אמר לי: כך היה הנוהג הפשוט בכל רחבי הונגריה,

להגיד קדיש על כמה נפטרים כאחד, ואותו הדבר גם בלימוד משניות, באין פוצה פה ומערער". (והעיר חכם אחד, שעדיין אין מוכח שגר לאחד נר למאה ממש, ויתכן שבאמת עולה לע"נ רק מעט, ולא כפי מה שהיה עולה אילו היו לומדים רק לע"נ אחד).

ושוב מצאנו בס' "תורה לשמה" (סי' תי"ב) שדן במי שנפטר אביו ואמו בשנה אחת סמוכים זה לזה אם עולה הקדיש לשניהם, והוא מסיק שטוב שיאמר קדיש בשביל שניהם ויהיה להם הקדיש בשותפות, ע"ש. ולפי מה שהבאנו בפרק א' בשם המהרש"ם שברא מזכה הוריו גם בלא כוונה, הדבר פשוט.

מה שיש לברר הוא, האם מועיל לימוד לע"נ הנפטר באופן שבין כך היה יושב ולומד ורק שעתה מזכיר שיהיה הלימוד לעילוי נשמת פלוני? ואמנם מסתבר שעדיף להקדיש זמן מיוחד ללימוד כדי שיהא נחשב שכל הלימוד הוא לזכותו של הנפטר ההוא. וראה בראש הספר מה שהבאנו ממו"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א בעניין זה.

דרך וצורת הלימוד לעילוי נשמה

החיד"א בספרו "מורה באצבע" כותב אודות דרך וצורת לימוד המשניות: "לפחות בקריאת המשנה ישתדל להבין פירוש התיבות, אף שלא יבין פירוש העניין באמת, שאם לא יבין אף התיבות יש מי שכתב דאינו נחשב לימוד כלל".

כפי הנראה, נתכוון החיד"א לדעת ה"מגן אברהם" (סי' נ' סק"ב) הכותב שאם אומר משניות ואינו מבין את המשנה לא חשיב לימוד כלל. [ובשו"ע הרב (הל' ת"ת, סי' ב' ס"ק י"ב י"ג) כותב לחלק בזה בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, דבתורה שבכתב כל שלומד גם אם אינו מבין אפילו פירוש המילות מקיים מצות לימוד, אבל בתורה שבע"פ כל שאינו מבין מה שלומד לא קיים מצות לימוד כלל. מיהו הביא שם, דמ"מ יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעתיד לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה. ובמקום אחר הארכנו בזה].

ואמנם בשם ספר השל"ה ראיתי שהביאו, שגם המתעסק בקריאה לבדה, ואינו מבין כלל מפני שאינו בקי בביאורו, יש לו שכר טוב בעמלו. וראה בספר "עמלה של תורה" בקונטרס "הוי רץ למשנה" (עמ' תקע"ז). ובפשוטו כל כוונת השל"ה היא רק כלפי זה שיש לו שכר טוב בעמלו, ולא שמקיים בזה עיקר מצות ת"ת כשאינו מבין מה שלומד, וצ"ע.

נושא הטעון בירור מקיף, האם עדיף ללמוד בעיון סדר אחד מתוך הששה סדרים של המשניות, או שמא עדיף בזמן זה לגמור את כל הששה סדרים, על אף

שיחסר לו על ידי זה את דרגת הלימוד בעיון? והראו לי בס' "זכרון יחזקאל" להגר"י רוטר מגיד מישרים דק"ק קלויזנבורג, שכותב: "אבל הלימוד יהיה בעיון ולא רק בהעברה בעלמא" ... ושוב מצאתי בצוואתו של רבי חיים חזקיהו מדיני זצ"ל שנדפסה בראש ספרו "שדי חמד" (חלק ד'), בו הוא כותב שילמדו משניות עם פירוש רבינו עובדיה מברטנורא משך שעה אחת, "ואין צריך לגמור המשניות מאותיות שמותיי הנ"ל, כי טוב מעט בכוונה בדעת ובחכמה ובתבונה..." וצריך לעשות שאלת חכם, מהו גדר ה"עיון" הנזקק ללימוד לעילוי נשמה.

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
 הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
 הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

לעילוי נשמה יברוך, צבי בן משה יצחק אהרן עמוד מס': 42 הודפס ע"י אוצר החכמה